

“Concepte în științele sociale” – seria lui Frank Parkin, Editura DU Style, București, 1998

Cred că este dificil de făcut o prezentare sistematică a seriei de *Concepte în științele sociale* – deoarece seria însăși nu pare să fie ghidată de un principiu sistematizator. Din acest punct de vedere, concepția ei este mai degrabă „de dreapta” – spontană, bazată pe cerere și ofertă, decât „de stânga” – construită prin proiect. Seria este o colecție de propuneri, atrăgătoare în funcție de gustul intelectual. Stilul de scriere include de asemenea doze substanțiale, dar variabile, de umor, analiză conceptuală, referiri la autori cheie și păreri personale. Pe lângă titlu, răsfoirea cărților este deci un criteriu bun de selecție.

Cititorul sistematic va fi bucurat să găsească numeroase referințe încrucișate între concepte. De exemplu, *postmodernismul* este abordat și în *Capitalismul*, și în *Status* – cel puțin – și, desigur, chiar în *Postmodernismul*.

Am încercat să grupez titlurile în funcție de orientarea dreapta / stânga și în funcție de prezența lor în discursul public românesc actual. Rezultatul, foarte aproximativ desigur, indică o concentrare semnificativă a titlurilor în zona „de centru - dreapta” și „fierbinte”, cu excepția notabilă a câtorva concepte ezoterice de stânga, pentru publicul amator.

Voi încerca o prezentare anecdotică, bazată pe un eșantion absolut nereprezentativ, a titlurilor din colțul dreapta jos.

Ce aflăm despre *capitalism*? În comparație cu socialismul, capitalismul pare „natural”, „spontan”. Economia capitalistă este însă departe de a fi rezultatul automat al vieții economice spontane – ceea ce de altfel se vede, și doare, în țările fost-comuniste dar și în multe țări africane sau din America de Sud. Care este cauza acestui decalaj economic de proporții? Este economia mondială un joc cu sumă nulă, în care economiile prospere se dezvoltă pe seama celor sărace, incluzându-le într-un cerc vicios al dependenței? Peter Saunders, autorul volumului despre *Capitalism*, argumentează împotriva teoriilor dependenței, accentuând responsabilitatea actorilor politici și economici locali. Succesul economic neașteptat al țărilor din Asia de Sud-Est demonstrează că: (1) prosperitatea este, în principiu, la îndemâna oricui și (2) ea apare prin deschidere și integrare în sistemul capitalist, și nu prin închidere și protecționism strict. Acestea fiind spuse, problemele se mută la alte niveluri. Care este impactul industrializării asupra mediului? Aduce capitalismul fericirea? Va supraviețui capitalismul poluării și criticilor la care este supus de către proprii beneficiari? Erodarea eticii muncii, înlocuirea acesteia cu hedonismul, consumerismul și relativismul post-modern sunt în

“Ezoteric”	<i>Troțkism</i> <i>Revoluție și contrarevoluție</i> <i>Utopianismul</i>		<i>Conservatorism</i>
Public	<i>Clase sociale</i> <i>Clasele sociale</i> <i>Socialismul</i>	<i>Relații de rudenie</i> <i>Status</i> <i>Puterea</i>	<i>Schimbul</i>
“Fierbinte”	<i>Ideologia</i>	<i>Discriminarea</i> <i>Bunăstarea</i> <i>Birocrația</i> <i>Post-modernitatea</i> <i>Rasă și etnie</i> <i>Statul</i>	<i>Democrația</i> <i>Libertate</i> <i>Drepturi</i> <i>Liberalism</i> <i>Pluralism</i> <i>Proprietate</i> <i>Capitalism</i>

Stânga

Ambivalent

Dreapta

opinia autorului un posibil început al schimbării. Publicul românesc se poate întreba în ce măsură capitalismul românesc va apărea în primul rând, înainte să ne punem problema dispariției sale, în condițiile unei etici a muncii diferite de cea protestantă și de cea asiatică.

Ce relevanță are *post-modernitatea* pentru societatea românească? Suntem post-moderni înainte de a fi post-industriali? Etimologic, post-modernismul s-ar traduce printr-un nefiresc „după-astăzi”, diferit de mâine: „modern” vine de la „modo”, care înseamnă în latină „astăzi”, „chiar acum”: „*După-astăzi*’ al post-modernismului ar putea fi reprezentat imagistic drept un amurg în care realizările lui „astăzi” vin să se adune în o-dihna penumbrei, gândul poposește asupra lor valorizându-le critic, neinserându-se însă unui plan

tră: comportament (stil de viață) și viziune asupra lumii.

De pe aceste nisipuri mișcătoare ne mutăm pe un teren mai sigur – de altfel, unul dintre cele mai sigure care există: *birocrația*. David Beetham observă că „*birocrația are meritul rar de a fi anatemitată de întreg spectrul politic. Dreapta caută să o limiteze în numele pieței libere; Centrul, s-o reformeze în numele transparenței și al responsabilității; Stânga, s-o înlocuiască în numele participării și al auto-gestiunii*”. Ce se ascunde în spatele acestui consens? Mai mult: ce se ascunde în spatele rezistenței birocrăției la toate aceste atacuri? Ce este de fapt birocrăția? Lucrarea pornește analitic, prin diferențierea mai multor accepțiuni „profesionale” ale conceptului de „birocrație” (p. 27-28):

Perspectivă	Definiția birocrăției	Antonimul birocrăției
J. St.-Mill (științe politice):	"Domnia biroului": pozițiile administrative sunt deținute de funcționari de carieră, numiți, nu aleși	Guvernarea reprezentativă
Max Weber (sociologie):	Sistem de administrație profesionistă și rațională: ține de mijloace, nu de scopuri (a-politică)	(1) Politicul (2) Administrația tradițională
Administrația publică:	Administrație publică, în sfera guvernamentală (serviciul civil)	Administrația din organizațiile private
Economia politică:	Organizație non-economică, finanțată prin subvenții din partea organizației care o întrebuințează	Organizație economică (finanțată prin vânzarea serviciilor pe piață)

din perspectiva unui mâine mai fericit” (Șt. Stănciugelu, prefața la *Postmodernismul*). Din acest punct de vedere, se pare că omul post-modern îmbină caracteristici ale așa numitei *culturi a sărăciei* (consumerism, orientare spre prezent, refugiere în spectacol) și ale *traului prosper*. Este posibil oare un om post-modern specific României în tranziție – și care ar fi impactul social al acestei structurări a atitudinilor? Ne amenință din această direcție cronicizarea culorii gri (a periferiei mai mult decât a amurgului?) Sau este post-modernitatea luxul pe care și-l permit studenții, intelectualii și fragila noastră burghezie, oamenii cu un grad de libertate în plus? David Lyon analizează post-modernitatea pe trei dimensiuni: interogarea asupra realității (original sau copie?), transformarea muncii și a consumului, și sensul istoriei. Toate acestea sunt legate strict de identitatea noas-

Acest demers identifică diferențele din spatele unanimității, și creează posibilitatea exprimării specifice a frustrărilor legate de birocrăție. Desigur, analiza merge mai departe de precizia terminologică, căutând condițiile atotputerniciei birocrăției și urmărind rechizitoriile care i-au fost aduse.

Un alt concept controversat în științele sociale este *schimbul*. Care este diferența dintre *dar* și *comerț*? Există gesturi altruiste, sau există despre beneficii ascunse pe care așa-ziișii altruști la primesc în urma gesturilor lor „dezinteresate”? „*Unii economiști susțin că oamenii sunt mulțumiți dacă sunt altruști și prin urmare nu sunt altruști: ridică acel îngrozitor cor antifonic al examinării regresive de sine, tipic nesiguranței adolescente, la rangul de bază axiomatică pe care sprijină analiza unei economii. (...) Al doilea truc apare în*

metodele contabile folosite pentru a susține ideea că altruiștii și persoanele caritabile sunt cumpărători de satisfacție care au profit [prin satisfacția de sine și reputația pe care o primesc în „cont”, n.n.]. (...) Faptul că în aceste conturi stima este elementul a cărui valoare variază întotdeauna exact atât cât să arate un profit ar da suspiciuni oricărui revizor contabil” (J. Davis, *Schimbul*, p. 38-39). John Davis argumentează că există logici diferite ale schimbului: darul este altceva decât comerțul sau tributul. De altfel, oamenii încearcă deseori să adauge câte un mic dar, sau să interpreteze ca dar aceste două forme „inferioare”, „degradante” de schimb. Este posibil ca același schimb să fie interpretat diferit de către cele două părți (de exemplu, ca tribut de către partea care primește și ca dar de către partea care dă, sau ca dar de către partea care dă și ca schimb comercial de către partea care primește). Aceste confuzii sunt deseori *pacifitoare*: oamenii se înțeleg cu condiția să folosească un cuvânt cu sensuri diferite (p. 79-80).

*
* *

Colecția atinge multe dintre punctele fierbinți ale discuțiilor noastre profesionale și amicale. Cărțile însele sunt discuții cu cititorul, informative și prietenoase. Seria este un exemplu al utilității științelor sociale pentru conversațiile noastre cu prietenii, și la urma urmei pentru înțelegerea vieții noastre de zi cu zi.

Cosima Rughiniș

Béatrice von Hirschhausen: *Les nouvelles campagnes roumaines. Paradoxes d'un 'retour' paysan*, Berlin, Paris, 1997; (240 pag.)

„După căderea zidului Berlinului, asistăm la o recitare fundamentală a mitului rural, care apelează la perspectiva presupusei reversibilități a istoriei. (...) În domeniul rural, ilustrarea cea mai textuală a acestui mod de a privi lucrurile ne este oferită de legea bulgară a reformei agrare din 1992, care stabilește ca pământurile să fie restituite în limitele cadastrale stabilite în 1946. Este vorba aici de restituirea ca atare a „punctului de plecare”, astfel încât să se facă dreptate tuturor celor care au fost victimele colectivizării socialiste” (Conte și Giodano, 1995).

Geografă de formație, în această nobilă tradiție a geografiei umane pe care a deprins-o de la profesoara sa Violette Rey, o împătimită a României, autoarea citește urmele acestei „întoarceri a ruralului” în recompunerea spațiului țării noastre între 1991 și 1995, anii pe care i-a

petrecut pe teren, de-a lungul și de-a latul țării.

Atentă de la început la dezbaterile publice și la proiectele politice referitoare la „chestiunea agrară”, autoarea are timpul să constate contradicțiile pe care le implică această „reabilitare a țaranului” și să urmărească apoi creșterea decalajului care se formează între voința politică națională și practicile socio-economice locale. Această constatare va impune și cele două nivele de analiză ale lucrării, cel al discursului național, politic și cultural și cel al practicilor comunitare. Pentru a înțelege articularele lor, Béatrice von Hirschhausen va încerca să combine permanent agricultura și cultura, ca să spunem așa, analizând relațiile dintre ideologie, reprezentări mentale și practici agricole, care se conjugă în redefinirea spațiului rural în această perioadă de „tranziție”.

Cultură...

România rămâne în prezent a doua țară „rurală” din Europa, atât din punctul de vedere al ponderii populației rurale cât și din cel al populației active în agricultură. Această situație s-a amplificat și mai mult după 1990 prin creșterea procentelor populației rurale și agrare, prin inversarea recentă a fluxurilor de migrație sat-oraș și printr-un val de întinerire a satelor care începe să contrabalanseze, punctual, bine cunoscuta îmbătrânire demografică a lumii rurale. Această particularitate a societății românești a impus (și legitimat în același timp) politici populiste, puternic ancorate într-o imagine identitară încă vie a „țaranului român”. Dominante din acest punct de vedere par a fi caracterul egalitar și cel agrar al politicilor rurale, a căror evoluție este urmărită de către autoarea de la începuturile României moderne până în prezent. Este concludentă, din acest punct de vedere, compararea concluziilor lui C. Garoflid, din anii '30 cu cele ale autoarei, din anii '90. Astfel, în proiectul său de lege, Garoflid preciza că „politica agrară a partidelor politice trebuie înlocuită cu o politică agricolă”, pentru a constata apoi că „împroprietărirea s-a realizat încă o dată după normele egalitare ale vechilor legi” (Garoflid, 1938). Peste 60 de ani, Béatrice von Hirschhausen constată la rândul ei că „România are o lege agrară; nu are însă o lege agricolă” (pag. 54) și că legea funciară din 1991 „se bazează pe un principiu egalitar” (pag. 48). De unde și concluzia autoarei că „legea funciară s-a văzut prizoniera unor considerații politice, fiind deturnată astfel de la obiectivele sale primare, agricole și sociale. S-ar părea că avem de a face aici cu recurența unei logici care, în România, a legat de-a lungul secolelor schimbarea politică și reforma agrară” (pag. 62). Dacă urmărim autoarea în analiza sa istorică, ne putem convinge astfel de măsura în care „chestiunea agrară” a fost și rămâne încă